

Säräisniemen Museo- ja kotiseutuyhdistys Ry:lle väliaikaisrahoituksen myöntäminen kotiseutumuseon kunnostushankkeeseen

Khall 08.10.2024 § 225  
162/02.05.03.00/2024

Valmistelija Hallitojohtaja Ari Niskanen, 0400855924, ari.niskanen@vaala.fi

Peruste Säräisniemen Museo- ja Kotiseutuyhdistys ry (Y 2764451-9) on vuonna 1957 perustettu kotiseutuyhdistys ja Suomen Kotiseutuliiton jäsen. Vuonna 2024 yhdistyksessä on noin 60 jäsentä. Yhdistyksen jäsenmäärä on viime vuosina ollut hienoisessa kasvussa. Pääosa jäsenistöstä on varttuneempaa väkeä, mutta jäseniksi on liittynyt useampiakin työelämässä mukana olevia kotiseututyöstä innostuneita henkilöitä. Yhdistyksen ja toimihenkilöiden aktiivisuus on herättänyt vastakaikua.

Yhdistyksellä on Kotiseutuliiton mallisäännöt. Uusimmat säännöt on hyväksytty Patentti- ja rekisterihallituksessa keväällä 2022. Yhdistyksen hallitukseen kuulu puheenjohtaja ja kahdeksan jäsentä. Vuonna 2024 hallitukseen on kuulunut seitsemän varsinaista jäsentä (yksi varajäsen), vuodesta 2025 hallitus täydentyy kahdeksaan varsinaiseen jäseneseen. Sääntömääräisiä yleiskokouksia on vuodessa kaksi. Palkattuja kesätyöntekijöitä on ollut silloin tällöin, mutta ei viime vuosina. Kesätyöntekijöitä haettiin vuodelle 2024 mutta hakemuksia ei tullut. Kesätyöntekijät ovat tehneet museolla lähinnä avustavia tehtäviä.

Yhdistyksen yksi keskeinen tehtävä on ylläpitää ja kehittää Säräisniemen kotiseutumuseota. Nimestään huolimatta museo on koko Vaalan kotiseutumuseo. Kesäkaudella 2024 museossa on vierailut noin 200 kävijää. Syksyn yleisötapahtumat ovat tuoneet kävijämäärään piikin. Keskimäärin kävijöitä on ollut viime vuosina noin 300.

Kotiseutumuseon pihapiirissä museolla on museokäytössä vanha Säräisniemen koulu (kunnostuskohde), Juusolan 1830-luvulle palautuvaja vuonna 2016 Oulujärvi Leader -rahoituksella kunnostettu tuulimylly, 1870- ja 1880-lukujen vaihteessa rakennettu Alilan aitta (kengitetty vuonna 2019 ja huopakatto kunnostettu syksyllä 2022) ja 1860-luvulla rakennettu viljamakasiini (pärekatto uusittu muutama vuosi sitten). Vuonna 2022 kunnostettiin Oulujärvi Leader-projektina kotiseutumuseon kivijalka.

Yhdistys toimii vuokralla. Vaalan kunta vuokrasi museon alueen yhdistykselle 50 markan summasta viideksikymmeneksi vuodeksi lokakuussa 1973. 29.3.2022 Vaalan kunnanhallitus päätti edelleen vuokrata museotontin (noin 7 700 neliömetriä) viideksikymmeneksi vuodeksi Säräisniemen Museo- ja Kotiseutuyhdistykselle. Vuokra on vuodessa yksi euro. Samalla Vaalan kunta päätti myydä Alilan aitan museon pihapiiristä museoyhdistykselle. Museon pihapiirin rakennukset ja kokoelmat ovat museoyhdistyksen omaisuutta.

Kotiseutumuseolla on noin 3 500 esineen kokoelmat. Erikoisuuksista mainittakoon laaja opetuskuvataulukokoelma, Entisen Oulujärven tutkimusaseman geologinen kokoelma ja paikallisten taiteilijoiden (Olli Seppänen ja Paavo Leinonen) taidekokoelma (lähinnä luonnoksia). Museolla on perusnäyttelyjen lisäksi ollut erilaisia teemanäyttelyjä eri ikäryhmiä yhdistäviä ikäkausiverkoston tapahtumia. Tätä toimintamallia ei

ollut enää vuonna 2023. Yhdistys on ollut mukana Säräisniemen kahvikamarissa.

Säräisniemen Museo- ja Kotiseutuyhdistys on tehnyt yhteistyötä Rokua Geoparkin, koululaitoksen, paikallisten yhdistysten ja Vaalan kunnan kanssa. Paikallishistorian esillä pitämiseksi ja yhdistyksen taloudellisten resurssien lisäämiseksi yhdistys on julkaissut paikallishistoriallista kirjallisuutta. Julkaisuja on kaikkiaan kahdeksan. Uusin teos Historian lastuja VI ilmestyy keväällä 2025. Lisäksi yhdistys on tehnyt erilaisia kotiseuturetkiä ja toteuttanut syksyisin maisemapäiviä.

Kotiseutumuseo on auki kesäsunnuntaisin. Yli viiden henkilön ryhmille on pyritty tarjoamaan mahdollisuus museoon tutustumiseen myös muina ajankohtina. Erilaisilla tapahtumaviikoilla museota on pidetty auki. Aikuisilta on peritty kahden euron pääsymaksu, mutta tapahtumaviikoilla ja muissa yleisötilaisuuksissa pääsymaksua ei ole ollut. Kesällä 2024 suurin yksittäinen vierailu oli Patenierni-seuran 35 henkilön vierailu heinäkuussa. Vuonna 2022 yhdistys toteutti kiertonäyttelyn Neittävällä. Yhdistyksen tarkoituksena on jatkaa tätä toimintaa. Yhdistys on mukana Vuolijoen Riihipihan vetämässä kotiseutumuseoiden digitaalihankkeessa. Digitaalinen kulttuuripolku eteläisellä Oulujärvellä -hanke (DKEO) käynnistyi 1.8.2024, ja hankkeeseen liittyvä ensimmäinen tapaaminen oli Vuolijoella 20.8.2024 (myös etäosallistumismahdollisuus).

Museon päivystystä hoitavat vapaaehtoistyönä hallituksen jäsenet. Museoesineiden kuljettaminen Säräisniemeltä talvivarastoon Vaalaan ja keväällä takaisin Säräisniemelle on lisännyt työtä.

## **HANKE**

Säräisniemen kotiseutumuseo (Säräisniementie 345, 97160 Säräisniemi, 785-408-5-85), sijaitsee Oulujärveen viettävällä tontilla. 1700-1800-lukujen vaihteeseen palautuva rakennus on sijoitettu tontille pituussuunnassa, joten päädyt ovat hieman eri korkeuksilla. Rakennus muutettiin Säräisniemen ensimmäiseksi kansakoulurakennukseksi 1880-luvun alkupuoliskolla.

Säräisniemen museotalon kunnostushankkeella varmistetaan kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti arvokkaan hirsirakenteisen talon säilyminen tuleville sukupolville ja jatkokunnostetaan pihapiirin aitta vuodelta 1879.

Kunnostustyön luonteesta, työturvallisuudesta ja yhdistyksen aktiivien ikärakenteesta johtuen hanke toteutetaan yrittäjävetoisesti. Hanke on kilpailutettu, ja yrittäjäksi valikoitui Vaarojen Rakentajat Puolangalta. Hankkeen kustannusarvio on 35 403,20 euroa, josta Leader avustus on 50 prosenttia.

## **Museotalon ulkovuoraus**

Rakennuksen ulkovuorauksen kunto vaihtelee ilmansuuntien mukaan. Vuorauksena on käytetty sekä pysty-peiterimalaudoitusta sekä vaakaponttilaudoitusta. Ulkovuoraus koostuu sokkelin päällä olevasta tippalaudasta, jonka yläpuolella on ikkunoiden alalinjaan asti pysty-peiterimalaudoitus. Vaakapontin ja peiteriman välissä on toinen tippalauta, joka on ikkunoiden vesi peltien tasolla. Tämä jälkeen vaakaponttilaudoitus jatkuu räystäääseen asti. Rakennuksen nurkat on koteloitu peittämään hirsiliitokset. Pitkillä seinillä on myös kotelaita kantavien väliseinien hirsiliitoksia varten. Seinän pääväri on punainen, ja havaittavissa oli kaksi maalikerrosta. Huonosti poistetun lateksimaalin päälle on maalattu kerros jollain toisella maalilla, joka voi olla öljymaali tai keittomaali. Lateksimaali kuitenkin irtoaa muovimaisina liuskoina ja puu maalin alla on

harmaantunutta, kuten usein lateksipitoisten maalien alla on, koska se ei anna puun luovuttaa kosteutta.

Tehostevärinä ikkunoissa, nurkkakoteloissa ja vuorilaudoissa on valkoinen. Näissä rakennusosissa on samoja vaurioita, eli maalaukseen on käytetty todennäköisesti jotain lateksipohjaista maalia, joka on alkanut irtomaahan. Ulkovuori vaatii kauttaaltaan mekaanisen maalinpoiston, jonka jälkeen seinäpinta tulee tasoittaa ja karhentaa hiomalla (karkeus 120). Tämän jälkeen voidaan maalata ulkovuori laadukkaalla öljymaalilla kahteen, tai kolmeen kertaan. Lähiseudulla sijaitseva museona toimiva Lamminahon talo maalattiin Kymin Palokärki -merkkisellä pellavaöljymaalilla kolmeen kertaan kesällä 2018.

Tippa-, ja kulmalaudoissa oleva harmaa puuaines tulee myös poistaa mekaanisesti. Jos maalinpoiston yhteydessä ilmenee pahoin vaurioituneita ulkovuoren osia, tulee ne korjata ja paikata siten, että ulkovuoren rakenne ja ulkonäkö ei muutu. Joitakin tikankoloja (eteläpäädyn kissanpenkeissä ja laudoituksen yläosissa) ulkovuorilaudoituksessa tulee paikata.

### **Ikkunoiden vauriot ja kunnostaminen**

Rakennuksessa on 14 ikkuna-aukkoa, joista 12 on T-karmilla (myös ristikarmi), loput kaksi ovat yhden puitteen kokoisia vintin ikkunoita. Ikkunat ovat arviolta 1920-luvulta. T-karmin muotoisissa ikkuna-aukoissa on vierekkäin kaksi kaksiruutuista puitetta, ja päällä yksi vaaka-asennossa oleva kaksiruutuinen puite. Jako 3+3 on tyypillinen 20-luvun ikkunoissa.

Ikkuna-aukossa on sisä- ja ulkopuitteet. Ikkunapuitteiden ruudut ovat kiinni kittilistalla, ja puitteissa on kulmaraudat. Ulkopuitteiden alaosassa ei ole tippanokkaa. Ikkunapenkit on pellitetty, mutta pellitys on liian lyhyt. Ikkunoiden kunnostuksen yhteydessä pellitystä, ja ikkunapenkkiä on pidennettävä. Sisäpuitteet ovat verrattain hyvässä kunnossa, mutta ulkopuitteet vaativat korjausta ja maalausta. Ikkunoiden yläpuolella on koristeltu pielilauta, joka huomattava ja kaunis yksityiskohta rakennuksessa. Pielilautojen huolto, ja maalaus tehdään ulkovuoren korjauksen ja maalauksen yhteydessä. Julkisivulla olevat luokahuoneen ikkunat on peitetty sisäpuolelta seinälevyllä, joten näiden puitteiden osalta kunnostuksen voi joutua tekemään ulkokäsin siten, että puitteet ovat paikallaan.

### **Ikkunoiden kunnostus**

Ulkopuitteet irrotetaan, ja koodataan, jotta ne takaisin asennettaessa tulevat samoilta paikoilleen. Tämän jälkeen niistä poistetaan maali mekaanisesti. Vanha kuivunut kitti poistetaan myös, jonka jälkeen ikkunaruutu voidaan irrottaa. Tässä vaiheessa tarkastetaan puitteen kunto ja vahvistetaan tarvittaessa nurkkaliitoksia. Ikkunoissa ei ole varsinaisia lahovaurioita, vaan normaalia sään aiheuttamaa kuluneisuutta.

Kittiura puhdistetaan, ja ruutu kiinnitetään uudestaan niin, että kittiuraan laitetaan aluskittiä, jonka jälkeen ruutu painetaan paikoilleen. Ruutu kiinnitetään lasituslangalla, jonka jälkeen kitataan uusi lista ruudun reunaan. Kulmaradoista poistetaan vanha maali, sekä mahdollinen ruoste. Kulmaraudat käsitellään ruosteenestomaalilla. Tämän jälkeen ikkunat maalataan kahteen kertaan esimerkiksi Virtasen 4 öljyn ikkunamaalilla. Maalin kuivuttua puitteet voidaan asentaa takaisin ikkuna aukkoon. Asennuksen yhteydessä tarkistetaan ikkunan sopivuus ja toiminta, mikäli kyseessä on avattava ikkuna. Myös puuttuvat helat uusitaan, ja vanhat helat kunnostetaan.

Vintin ikkunoiden yksinkertaiset kolmiruutuiset puitteet vaativat myös kunnostusta eli maalausta ja kittilistojen uusimista. Kuistien ikkunat ovat toiselta aikakaudelta, todennäköisesti 50-luvulta päätellen muodosta, rakenteesta ja kuistin sisäpaneeleista, jotka ovat tyyppillistä 50-luvun sormi paneelia. Kuistien ikkunat ovat yksinkertaiset, ja niille riittää kunnostukseksi huoltomaalaus.

### **Alilan aitan maalaus ja ovien teko**

Alilan aitan hirsiset ulkoseinät harjataan ja näin poistetaan irtonainen pöly ja irtoava maali. Hirret maalataan maaliruiskulla ja sivellään ruiskumaalauksen jälkeen pensselillä. Maalia ohennetaan Uula-homesuojalla ohjeen mukaisesti. Aitan alakerran ulko-ovet tehdään uudet vanhojen ovien mallin mukaisella perinteisellä tavalla. Ovien teossa käytetään vanhojen ovien saranoita ja lukkoja, sikäli kun ne ovat käyttökuntoisia.

### **SILTARAOHITUS**

Haemme Vaalan kunnalta siltarahoituksena 27 700 euroa. Summa maksetaan lyhentämättömänä Vaalan kunnalle takaisin heti kun olemme saaneet Leader-avustuksen kuitenkin viimeistään 31.3.2026 mennessä.

|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|--------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Esittelijä   | Vs. Kunnanjohtaja Niskanen Ari Vaalan kunta                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Päätösesitys | <ol style="list-style-type: none"><li>1. Kunnanhallitus myöntää 27 700 euron korottoman väliaikaisrahoituksen Säräisniemen Museo- ja Kotiseutuyhdistys ry:lle. Väliaikaisrahoitus vaksetaan takaisin viimeistään 31.3.2026.</li><li>2. Kunnanhallitus valtuuttaa hallintojohtajan neuvottelemaan tarvittaessa maksuajan pidentämisestä.</li></ol> |
| Päätös       | Hyväksyttiin                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |